

BOLALIKNING I-II DAVRIDAGI O'NAQAY VA CHAPAQAY BOLALARDA KO'RISH O'TKIRLIGINING QIYOSIY KO'RSATKICHLARI

Rustamova Nigina Baxshilloevna

Buxoro Davlat Tibbiyot Instituti

Annotasiya: Tahlil 7-sonli umumta'lim maktabining 7 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan va 43- son maktabgacha ta'lim muassasasining 4 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan o'naqay va chapaqay (o'g'il va qiz) bolalarida o'tkazildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bolalikning II davrida o'naqay va chapaqay (qiz va o'g'il) bolalarda ko'rish o'tkirligining eng yuqori o'sish ko'rsatkichi 9 yoshda (9,9%) bo'lib, eng kam o'sish ko'rsatkichi esa 11 yoshga (2,1%) to'g'ri keldi. Bolalikning I davrida esa jins bo'yicha tahlil qilinganda, ko'rish o'tkirligi bo'yicha hech qanday o'zgarish aniqlanmadi.

Kalit so'zlar: jinsiy demorfizm, dominant ko'z, ko'rish o'tkirligi.

Mavzuning dolzarbligi

Bugungi kunda bolalarning chapaqayligi dolzarb ammo, pedagogika va jismoniy tarbiya sohasida o'ziga xos yondashuv muammosiga ega emas. Ba'zi tadqiqotchilar chapaqaylarni o'ngga o'rgatish usullarini ishlab chiqish, shu bilan chapaqay odamlarning miya faoliyatida buzilishlar borligiga ishonib, chap qo'lni og'ish deb bilishadi, boshqalari aksincha, bu holatni ajoyib deb hisoblab bunga afzallik sifatida qarashadi. Tibbiyotda bugungi kungacha bu masala bo'yicha aniq bir yondashuv yo'q. Ta'limga individual tabaqalashtirilgan yondashuv masalasi zamonaviy pedagogikaning asosidir.

R.Gnatyuk (2017) fikricha chapaqaylar va o'naqaylar o'rtasidagi asosiy farq shundaki, chapaqay odamlarda miyaning o'ng yarim shari ustunlik qiladi. Yetakchi o'ng qo'li bo'lgan odamlarda, aksincha, chap yarim shar ko'proq rivojlangan bo'lib, u raqamlar va murakkab matematik formulalar bilan ishlash, odamga aytilgan nutqni

tushunish va boshqalar uchun javobgardir. Ya'ni, miyaning chap yarim shari mantiq uchun javobgardir va u "ratsional" yarim shar deb ham ataladi. Chap yarim shar ilmfan olamiga, o'ng yarim shar esa san'at olamiga yo'l ochadi. Shu sababli, ijodiy kasb egalari - aktyorlar, musiqachilar, rassomlar, yozuvchilar va shoirlar orasida 20% dan ko'prog'i chap qo'llar ekanligi ajablanarli emas.

Tadqiqot maqsadi bolalikning I-II davridagi chapaqay va o'naqay bolalarning har bir ko'zining ko'rish o'tkirligini aniqlash va baholash.

Tadqiqot material va metodlari: tadqiqot 7-sonli umumta'lim maktabining 7 yoshdan 12 yoshgacha bo'lgan va 43- son maktabgacha ta'lim muassasasining 4 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan o'naqay va chapaqay (o'g'il va qiz) bolalarida o'tkazildi. Shundan 250 nafari o'naqay bolalar (129 nafari o'g'il bolalar, 121 nafari qiz bolalar) va 89 nafari chapaqay bolalar (49 nafari o'g'il bolalar, 40 nafari qiz bolalar) bo'lib hisoblanadi. Bunda ko'rish o'tkirligi maktab o'quvchilari uchun Golovin jadvali yordamida, bog'cha tarbiyalanuvchilari uchun esa Orlova jadvali yordamida har bir ko'zda 3 martadan tekshiriladi.

Tadqiqot natijalari: Tadqiqotlarimiz natijasidan shu ma'lum bo'ldiki, 4 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,85 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,85 \pm 0,02$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,87 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,86 \pm 0,01$ ni tashkil etadi.

5 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,83 \pm 0,012$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,83 \pm 0,012$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,87 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,88 \pm 0,02$ ga teng.

6 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,86 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,83 \pm 0,02$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,87 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,87 \pm 0,01$ ni tashkil etadi.

7 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,92 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,94 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,04$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,04$ ga teng.

8 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,91 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,91 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ni tashkil etadi.

9 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,91 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,92 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,91 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ga teng.

10 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,89 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,89 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ni tashkil etadi.

11 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,89 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,89 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,88 \pm 0,01$ ga teng.

12 yoshli o'naqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,91 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli o'naqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,89 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,89 \pm 0,01$ ni tashkil etadi (1-jadval).

1-jadval

O'naqay o'g'il va qiz bolalar ko'rish o'tkirligining ko'rsatkichlari ($M \pm m$)

Yosh	O'naqay o'g'il bolalar		O'naqay qiz bolalar	
	O'ng ko'z(OD)	Chap ko'z(OS)	O'ng ko'z(OD)	Chap ko'z(OS)
4	0,8-1 $0,87 \pm 0,01$	0,8-1 $0,86 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,85 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,85 \pm 0,01$
5	0,8-1 $0,87 \pm 0,01$	0,8-1 $0,88 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,83 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,83 \pm 0,01$
6	0,8-0,9 $0,87 \pm 0,008$	0,8-0,9 $0,87 \pm 0,008$	0,8-0,9 $0,86 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,83 \pm 0,01$
7	0,8-1 $0,93 \pm 0,02$	0,8-1 $0,93 \pm 0,02$	0,9-1 $0,92 \pm 0,008$	0,9-1 $0,94 \pm 0,008$

8	0,8-1 0,91±0,012	0,8-1 0,9±0,012	0,8-1 0,9±0,006	0,8-1 0,91±0,006
9	0,8-1 0,91±0,006	0,8-1 0,9±0,006	0,8-1 0,91±0,006	0,8-1 0,92±0,006
10	0,8-1 0,89±0,009	0,8-1 0,9±0,009	0,8-1 0,9±0,007	0,8-1 0,9±0,007
11	0,8-1 0,89±0,006	0,8-1 0,88±0,006	0,8-1 0,9±0,007	0,8-1 0,89±0,007
12	0,8-1 0,9-0,006	0,8-1 0,9±0,006	0,8-1 0,92±0,007	0,8-1 0,91±0,007

O'naqay qiz bolalarda ko'rish o'tkirligi bo'yicha 9 yoshda (9,9%) eng yuqori ko'rsatkich bo'lib, 11 yoshda (2,1%) eng kam ko'rsatkichga ega.

O'naqay o'g'il bolalarda ko'rish o'tkirligi bo'yicha 9 yoshda (9,9%) eng yuqori ko'rsatkich bo'lib, 11 yoshda (2,1%) eng kam ko'rsatkichga ega.

Tadqiqotlarimiz natijasidan shu ma'lum bo'ldiki, 4 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,84 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,04$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,82 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,92 \pm 0,02$ ni tashkil etadi.

5 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,7 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,8 \pm 0,04$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,7 dan 0,8 gacha bo'lib, o'rtacha $0,78 \pm 0,02$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,85 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,82 \pm 0,02$ ga teng.

6 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,86 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,83 \pm 0,02$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,91 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,03$ ni tashkil etadi.

7 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,04$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,04$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,87 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,86 \pm 0,02$ ga teng.

8 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,7 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,86 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,87 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,89 \pm 0,01$ ni tashkil etadi.

9 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,95 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,94 \pm 0,01$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,01$ ga teng.

10 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,04$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,92 \pm 0,02$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,01$ ni tashkil etadi.

11 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,8 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,92 \pm 0,02$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 0,9 gacha bo'lib, o'rtacha $0,9 \pm 0,0$ ga teng.

12 yoshli chapaqay qiz bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,02$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,91 \pm 0,02$ ni tashkil etadi. Xuddi shunday yoshli chapaqay o'g'il bolalarda o'ng ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,01$ ni, chap ko'zining ko'rish o'tkirligi 0,9 dan 1,0 gacha bo'lib, o'rtacha $0,93 \pm 0,01$ ni tashkil etadi (2-jadval).

2-jadval

Chapaqay o'g'il va qiz bolalar ko'rish o'tkirligining ko'rsatkichlari ($M \pm m$)

Yosh	Chapaqay o'g'il bolalar		Chapaqay qiz bolalar	
	O'ng ko'z(OD)	Chap ko'z(OS)	O'ng ko'z(OD)	Chap ko'z(OS)
4	0,8-0,9 $0,84 \pm 0,01$	0,8-1 $0,87 \pm 0,02$	0,8-0,9 $0,84 \pm 0,01$	0,8-1 $0,87 \pm 0,02$
5	0,8-0,9 $0,85 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,82 \pm 0,01$	0,7-0,9 $0,82 \pm 0,02$	0,7-0,9 $0,8 \pm 0,02$
6	0,9-1 $0,91 \pm 0,01$	0,8-1 $0,89 \pm 0,02$	0,8-0,9 $0,86 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,83 \pm 0,01$
7	0,8-0,9 $0,85 \pm 0,01$	0,8-0,9 $0,83 \pm 0,01$	0,9-1 $0,93 \pm 0,01$	0,9-1 $0,94 \pm 0,01$

8	0,8-1 0,9±0,009	0,8-1 0,89±0,009	0,7-1 0,86±0,015	0,8-1 0,87±0,01
9	0,8-1 0,93±0,01	0,8-1 0,93±0,01	0,8-1 0,95±0,02	0,9-1 0,94±0,01
10	0,9-1 0,93±0,008	0,9-1 0,93±0,008	0,8-1 0,91±0,2	0,8-1 0,9±0,02
11	0,9-1 0,93±0,01	0,9-0,9 0,9±0,0	0,8-1 0,9±0,02	0,8-1 0,92±0,02
12	0,9-1 0,93-0,008	0,9-1 0,93±0,008	0,8-1 0,91±0,02	0,8-1 0,9±0,02

Chapaqay qiz bolalarda ko'rish o'tkirligi bo'yicha 9 yoshda (9,9%) eng yuqori ko'rsatkich bo'lib, 11 yoshda (2,1%) eng kam ko'rsatkichga ega.

Chapaqay o'g'il bolalarda ko'rish o'tkirligi bo'yicha 9 yoshda (9,9%) eng yuqori ko'rsatkich bo'lib, 11 yoshda (2,1%) eng kam ko'rsatkichga ega.

Xulosa: Bolalikning II davrida o'naqay va chapaqay (qiz va o'g'il) bolalarda ko'rish o'tkirligining eng yuqori o'sish ko'rsatkichi 9 yoshda (9,9%) bo'lib, eng kam o'sish ko'rsatkichi esa 11 yoshga (2,1%) to'g'ri keldi. Bolalikning I davrida esa jins bo'yicha tahlil qilinganda, ko'rish o'tkirligi bo'yicha hech qanday o'zgarish aniqlanmadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Рустамова Н.Б., Тешаев Ш.Ж. Морфометрический анализ физических параметров детей правшей и левшей I-II периода детства // Biologiya va Tibbiyot muammolari.- № 4.2 (115) 2019.- С. 241-244.
2. Rustamova N.B., Teshayev Sh.J. Bolalikning I-II davridagi chapaqay va o'naqay bolalarning jismoniy ko'rsatkichlarining morfologik tahlili // Tibbiyotda yangi kun.- 2/1(30/1) 2020.- С. 51-53.

3. Rustamova N.B., Khasanova D.A. Comparative Characteristic of Morphometric Parameters in Right-Handed and Left-Handed of the II Period of Childhood // American Journal of Medicine and Medical Sciences.- 2023, 13(5): P. 656-658.
4. Rustamova N.B. Bolalikning II davridagi chapaqay va o'naqay bolalarning dinamometriya ko'rsatkichlari // Tibbiyotda yangi kun.- 2 (64) 2024.- C. 410-414.
5. Rustamova N.B. Bolalikning II davridagi chapaqay va o'naqay bolalarning morfometrik ko'rsatkichlarining qiyosiy xususiyatlari // Toshkent Tibbiyot Akademiyasi axborotnomasi.-№8, 2024.- C.137-140.
6. Rustamova N.B. Dynamometry Indicators of Children in the Second Period of Childhood // American Journal of Medicine and Medical Sciences.- 2024, 14(3): P. 646-648.
7. Рустамова Н.Б. Динамометрические показатели детей 2-го периода детства // О'zbekiston Harbiy Tibbiyoti.-№3, 2024.- C. 230-232.